

Pretulu prenumeratiunei
pentru partile Austriei si
Ungariei: pe 1. anu 4 fl.
pe 1/2 anu 2 fl. v. a.
pentru alie tieri 5 fl. la
anu.

SUPERANTIA.

Banii de prenumeratiune
si corespundintiele sunt
de a se adresá franco
catra Redactiunea „Spe-
rantiei“, la Aradu, strat'a
Capelei, Nr. 26.

Fóia literaria-bisericésca.

Organulu teologiloru romani din Aradu.

Foi'a acést'a sub redactiunea colegiale a membriloru societati de leptura si sub auspiciile superioritatii scolástice
ese de doue ori la luna, anume la 1. si 15. a fiescearei lune.

In institutulu teologicu

din Aradu. la dispusetiunea Inaltprésantitulu Domnu Episcopu diecesanu, se voru tiené esamenele semestrale
de iérna pe a. c. 187¹/₂. in 21. 22 si 23. Februaru, in ordinea urmatóre:

- Luni:** { demanéti'a: Cursulu III. din Teologi'a pastoralá si cursulu I. din Gramatic'a romana.
dupa médiadi: Cursulu III. din Teologi'a morala si cursulu II. din Istori'a bisericésca
- Marti:** { demanéti'a: Cursulu III. din Dreptulu Canonicu si cursulu II. din Teologi'a dogmatica.
dupa médiadi: Cursulu II. din Retoric'a bisericésca si cursulu I. din Metodulu invetiatorescu.
- Mercuri:** { demanéti'a: Cursulu III. din Retoric'a bisericésca si cursulu I. din Pedagogia.
dupa médiadi: Cursurile III. II. I. Tipicu si cantare.

Éra inpartirea óreloru de prelegere pe semestrulu de véra incepanda dela 28. Februaru a. c.
s'a staveritu pecum urmédia:

Nainte de médiadi				Dupa médiadi				Observare	
diu'a	cur- sulu	8—9	cur- sulu	9—10	cur- sulu	2—3	cur- sulu		3—4
Luni:	{	III Dreptulu canonicu	III	Teologi'a morala	{	I Ermeneutic'a	III	Teologi'a pastoralá	Luni, Mer- curi si Vi- neri dupa prelegerile postmeridi- ane câte o óra de can- tare; in ser- batori, ca si Duminec'a.
		I Teologi'a dogmatica	II	Dreptulu canonicu	II	Istori'a bisericésca	II	Retoric'a bisericésca	
Marti:	{	III Dreptulu canonicu	II	Istori'a bisericésca		—	{	I Cantare	
		II Teologi'a dogmatica	I	Cronologi'a		—	II	—	
Mercuri:	{	III Dreptulu canonicu	III	Teologi'a morala	{	I Ermeneutic'a	III	Teologi'a pastoralá	
		I Teologi'a dogmatica	II	Dreptulu canonicu	II	Istori'a bisericésca	II	Retoric'a bisericésca	
Vineri:	{	III Dreptulu canonicu	III	Teologi'a morala	{	I Ermeneutic'a	{	I Tipicu	
		I Teologi'a dogmatica	II	Retoric'a bisericésca	II	Istori'a bisericésca	II	—	
Sambata:	{	III Teologi'a morala	II	Teologi'a dogmatica	{	I Cantare			
		II Dreptulu canonicu	I	Cronologi'a	II	—			
Dumineca:	{	I Cantare si esortare							
		II							
		III							

Aradu, 10. Februaru 1872.

Corpulu profesoralu.

Poterea cuventului oratoric.

(Pinea.)

5. Cugeta mai de parte că tu trebuie se privești acuma nu numai la cetatea noastră, ci și la renumele-ti propriu, mă chiaru la înțreg'a creștinătate! Pentru că grecii și jidovii, totu cerulu împoporatu alu pământului, singuri barbarii (pentru că și ei au auditu despre acést'a), totu privescu la tine și cu încordare astépta sentinț'a, carea tu vei enunціá asupra crime-loru comise. De va fi acést'a domola și crutiatoria: totu voru laudá enunціatul tu; voru marí pre Dumnedieu și voru dice între sine: O cătu de mare trebuie se fie poterea creștinismului! Ea infrena chiaru și maní'a aceluia, care pre nimenea nu eunóșce asupra s'a pe pamentu, celu ce are poterea de a pustii și a pradá tóte: pre acela 'lu retiene și-lu invéția a se moderá in asia mesura, incatu neci o persóna privata nu ar' fi in stare se arate o astufelu de moderatiune. Intru adevéru Dumnediealu creștiniloru trebuie se fie unu Dumnedieu puternicu, care face din ómeni ingeri și îi inaltia peste tóte slabitiunile naturei.

6. Nu te teme dar, si nu suferi aceea ce-ti dicu unii: că celelalte cetati voru avea prin aceea unu exemplu reu și nu voru respectá stapanirea ta. Pentru că déca tu ai fi nepotintiosu de a resbuná, atunci de siguru acesti cutediatori te aru fi invinsu: poterea ar fi egalá impartita, și atunci s'ar poté presupune asia ceva. De órace inse ei sunt descuragiati și de frie'a mortii sunt morti: de órace ei prin mine grabescu la petiórele tale, și in tóta diu'a nu astépta alta decâtu perirea sa: in tóta diu'a solidaru și din adenculu animei róga ei pre Dumnedieu, ca se se ivésca cu ajutoriulu seu, și se spriginésca gratiósu misiunea mea: de órace ei ca ómeni, cari trebuie se-si dee sufletulu, si-facu dispusetiunile din urma: óre nu e cu totulú desiérta o astfelu de temere din partea ta? De s'ar fi dispusu a îi condamnă la mórté: de siguru ei nu aru fi suferitu atáta, precum rabda acuma, traíndu ei atátea díle in frica și tremuru: ne avéndu sér'a sperantia de a mai poté traí pana demanétia, și demanétia pana sér'a. Multi d'íntre ei au devenitu prada fereloru selbatice, candu fugira in pustietati și perira pe cái neumblate nu numai barbati ei și prunci mici, matróné nascute libere și cu védia, care s'au ascensu prin váile, prápastiile și pesterile pustiei. Cetatea se afla intr'o captivitate cu totulú noua și ne mai audita. Casele și murii ei inea stau, și totusi ea se afla in asia giurstari misere, ca și

cetatile cele aprinse; nici unu barbaru nu o strimtoresce și împiléza, nici unu inamicu nu e visibilu, și totusi ei (locuitorii cetatii) sunt mai nenorociti de cătu captivii. O frundia ce se misca e in stare in tóta diu'a ai infricá și inspaimentá. Acést'a o știu tóte cetatile. Ele nu aru avé asia exemplu, déca Antiochia s'ar fi ruinatu, ca și acuma, că trebuie se esperiedie o asia nenorocire grozava. Se nu cugeti dara că celelalte cetati voru fi prin aceea mai rele! Si déca tu ai devastá macaru și mai multe cetati: nu le ai spariá asia, ca și déca pre cei vinovati prin nesiguritatea sortii lorú, îi pedepsesci cu pedéps'a cea mai infricosiata dintre tóte pedepsele. Nu-i face dara și mai de parte nenorociti! Ci lasa-i ca se respire de nou! A pedepsi pre supusi și a luá resbunare asupra-le pentru esesele patrate de ei, e lucru usioru. A crutiá inse pre calcatorii de lege și a li iertá acelora, cari chiaru nu sunt demni de iertare: aceea fórté pucini sunt in stare se o faca, mai alesu déca se vatemala sublim'a maies-tate a unui suveranu. A implé o cetate cu frica, nu e greu; din contra a o implé cu o astfelu de amóre, încátu totu locuitorii aceleia cu placere se suferé stapanirea ta, ma in publicu și pe ascunsu se-si inaltie la ceriu urarile sale pentru tine și pentru imperati'a ta: aceea e unu ce greu. Ori cătu aurú se spesedie unu principe, se puna in miscare nenumerate armate și se întrebuintiedie tóte medilococe: elu prin acést'a nu va poté ajunge la aceea, ca atátia ómeni se-lu iubésca. Aceea e acuma usioru pentru tine. Pentru că nu numai aceea, carora li faci bine, ci și aceea, cari voru audí acést'a, totu in asemenea modru te voru iubi. Cu ce ustenele, cu ce spese nu ai fi in stare a-ti cumperá aceea norocire, ca in acelasi momentu se castigi tóta lumea și pre totu vietuitorii de acuma? ma pre totu fiitorii locuitori ai pământului a-ii implé cu asia alipire, in cătu tie toemai atáta bine se-ti poftésca cătu poftescu prunciloru sei?

7. Si déca acést'a deja o voru face ómenii: atunci cumpenesce o Domne, ce felu de respłata vei se ai dela Dumnedieu! nu numai pentru marinimositatea personala, ci și pentru acelea fapte maretie, care dupa tine voru face altii! Pentru că déca s'aru mai intemplá vreodata o asemenea nenorocire, cum este carea o deplangeria acuma, și aru trebú, ca unii principi vatemati se se redice contra celoru amagiti, și aru voi ca se-i prapadésca: atunci indurarea și moderarea ta li va servi acelora de modelu și de invetiatura. Ei voru rosí și se voru rusiná, că vedu inaintea lorú unu exemplu de asia moderatiune démna

de admiratu, si ei totu-si intru atata sunt neasemenea tie. Tu vei fi dara invetiatoriu tuturoru urmatoriloru, si pe langa aceea totdeuna vei ave preferintia, si la casu deca aceea voru eseriã generositatea cea mai sublima. Pentru ca a fi primul, carele da esemplu de asemenea elementia, si a contempla si imita unu asia esemplu maretiu, nu se pote pune in paralela si intr'o categoria. Apoi pote-se arata in viitoriu unu suveranu ori catu de blandu si induratu: totusi intregulu meritu castigatu de acela ti-va compete tie: pentru ca celu ce infacisieza radacinile, acela e si caus'a frupteloru. Acuma dara remuneratiunea marinimositatii si gratiei tale nimene nu o pote impartii cu tine: pentru ca aceea e unu meritu, care e proprietatea ta; pana candu tu cu toti urmatorii cari ti-voru fi tie asemenea, te vei impartii pe resplat'a meriteloru loru, si atat'a parte vei ave din acele, cata au invetiatorii din remuneratiunile invetiaceiloru sei. Era de nu-ti va fi nimene asemenea, atunci ti-remane tie lauda si renume la tota generatiunea. Caci ie numai in socotintia, catu e de gloriosu, deca voru audi toti descendintii: candu Antiochi'a, o cetate atatu de insemnata fu amenintata cu cea mai mare pedepsa; cand fric'a extrema a amutitu pre toti omenii pre toti beliducii, puternicii si judecatorii, in catu nu au cutediatu a radica macaru numai unu unicu cuventu pentru acesti nenorociti: atunci se apropia de imperatulu *unu caruntu, unu seriu si preotu alu lui Dumnedieu*, si pre Elu prin singura-i privire si alocutiune l'a miscatu spre gratia; si ce Principele a refusatutu tuturoru supusiloru sei, aceea densulu din respectu catra legile lui Dumnedieu a incuviintiatu numai acestuia, acestui Caruntu slabu.

8. Si tocmai pentru aceea O Imperate! Nu puicinu respectu a aratatu cetatea catra tine prin aceea, ca m'a tramisu pre mine la tine. De orace ei acea judecata sublima si gloriosa au manifestatu facia de tine: ca tu pre preotii lui Dumnedieu, se se arate ei ori catu de umiliti si nerespectabili inaintea ta. — multu ii preferesci poterii, de carea dispuni.

9. Eu inse nu numai in numele loru me presentezeu inaintea ta. Eu vinu aci in numele Domnului celui mai naltu alu Omeniloru si alu Angeriloru, ca se-ti dechiaru O gratiose si afabile Imperate! ca tu deca ierti omeniloru gresielele loru si Tatalu cerescu ti va erta tie gresielele tale (Math. 6,14.) Adu-ti aminte o mare Imperate de diu'a cea infricosiata: candu noi toti vomu ave se damu socota despre faptele nostre! Decumva consciinti'a te acusa de gresiele; acele tu

acuma fara ustenela si sila prin unu enuntiatu asupra cetatii nostre le poti sterge. Alti soli s'au indatinatu a aduce cu sine principiloru, la carii sunt tramisi, donuri pompose. Eu vinu si presentezeu Maiestatii tale cartea Evangeliiloru, si cutezeu cu intetire a te admonia: ca se imitedi pre Domnulu teu, carele nici intr'o di nu inceta, a face bine acelora, ce-lu batjocurescu pre elu.

10. Fa O Imperate! Ca speranti'a mea se nu-mi fie spre rusine! Fa ca promisiunea mea data conceptieniloru mei despre indurarea ta, se nu fie zadarnica! Pentru ca ti-inarturisescu tie si altora, ca deca tu te vei lasa molcomitu; cetatii i vei da erasi gratia de mai nainte, si dela just'a ta mania asupra cetatii te vei abate: atunci eu cu bucuria mare me voiu re'torna; era decumva ti-vei intorce gratia ta dela acesta cetate nenorocosa: atunci eu nu voescu se me mai intorcu acolo indereptu; eu voescu pentru totdeuna a me lapada de ea si a me anumeru catra alta cetate; nu voescu mai multu a o recunoste de loculu nascerii mele. Pentru ca nu voescu a intimpinu aceea nenorocire, a ave de loculu nascerii o cetate, la carea principele celu mai blandu si mai bunu din lume se uita cu mania, si a carei fara-de-legi a le ierta nu s'a potutu resolvu.

Aci vedemu cum limb'a oratorului dela tonulu recunoscerei celei mai umilite, si asia dicendu a timidei suplicari se inaltia treptatu la o alocutiune serioasa plina de demnitate, si intr'unu modu patrunditoriu da spresiune poterii sale archiereesci. La inceputu oratorulu se pune pre sine in numerulu celoru vinovati; acesta spresiune a umilintiei si a iubirei catra nefericit'a sa turma a trebuitu se faca asupra animei intaritatului imperatu cea mai binefacetoria impresiune. Oratorulu apoi se silesce a intorce vin'a peccatului asupra inamicului binelui, spiritului intunecului, si pre nesocotiti antiochieni ii descrie ca pre amagiti, ba ce e mai multu, ca pre nesce nenorociti: acesta descriere a nenorocirei loru o repetesce in decursulu vorbirei (nr. 6.) fiindu-i afectulu compatimirei afectu principalu alu vorbirei, si care chiar' la fine se destapta in modulu celu mai patrunditoriu prin aceea, ca caruntulu Archiereu reflecteza la adenc'a lui superare, ce i-ar causu neascultarea cererii densului. Pusetiunea imperatului facia cu crestinii, cu paganii, cu tota lumea de acumu si cu cea posteriora, nu altcum si pusetiunea Oratorului: tote sunt minunatu folosite spre ajungerea scopului. Celu

mai puternicu pasagiu in vorbire este seriós'a reflectare la judetiulu lui Dumnedieu, care se aduce inainte cu o gingasia crutiatoria, mai multu prin reclamu la iubire de càtu prin admonitia infocata; si numai atunci o spune verde, dupace colcàitur'a prima a maniei imperatului pe semne s'a liniscitu si mintea in urmarea premerseloru representatiuni s'a preparatu pentru intielegerea acestui mare adevèru. Intrég'a vorbire se misca pe terenulu afectului de compatimire, rivalitate, pofta, frica si sperantia, prin care Oratorulu vorbesce la inim'a Domnitoriului. Stilulu e fòrte simplu, naturalu si din inima, precum cere mai alesu acea jurstare deosebita, cà se vorbesce numai càtra unulu. Lungimea ce ici-còle se pòte observá, stà in legatura cu propriulu caracteru alu timpului, precum si cu stilulu asiaticu.

Laud'a cea mai frumòsa a acestei vorbiri este splendidulu ei resultat. Teodosiu la ascultarea ei nu si-a potutu contení lacremile: „Domnulu celu mai inaltu alu Ceriului si alu pamentului“ esclamá elu „din iubirea càtra noi s'a umilitu pana a luá pe sine chipulu servului, si inca ca muribundu s'a rogatu pentru cei ce l'au gonitu pre elu, si eu se nu me invoeseu a iertá supusiloru mei, eu, celu ce sum omu muritoriu ca si ei? Mergi Parintele meu, arata-te curendu turmei tale, si deodata cu grati'a mea du-i éra liniscea si pacea.“

Am publicatu vorbirea acést'a a patriarchului Flavianu, cu scopu de a aratá: càtu pòte ajutá unu pastoriu bunu sufletescu poporulu seu chiar si atunci candu acest'a se afla intre giurstarile cele mai critice. Cu atàta mai grava erá resolutiunea de pedépsa a lui Teodosiu, încàtu Antiochia pe acelu tempu erá margaritariulu Orientalu, cu o poporatiune de 540.000. rivalisá in frumsetie cu Roma, si acuma dupa sfaturile consilieriloru de influentia a Imperatului trebuia se servésca de exemplu infioratoriu pentru celelalte cetati; inse prin alocutiunea oratorica de mai susu Antiochia nu numai cà fu scapata de pericolulu ce o amenintia, ci inca devení érasu in favórea si grati'a de carea s'a bucuratu mai nainte.

Pentru noi crestini cetatea Antiochia e de mare insemnatate mai alesu pentru cà e cea din tãia comuna bisericésca afara de Palestin'a, unde credintiosii au adoptatu numele de *Crestini* (Fapt. Ap. 11. 26); Antiochia e de insemnatate si pentru scól'a ei teologica, infiintata de Dorotheu si Lucianu, dintre cari acestu din urma sub gón'a lui Diocletianu a primitu

martiriulu. Acésta scól'a in mai mare flóre se aflá in secolulu alu 4-lea, pana candu suspiciunàrile si certele intre ea si intre scól'a alesandrina inca nu se incepusera: din caus'a cà scól'a alesandrina in interpretarea St. Scripturi avea inaintea ochiloru cuprinsulu alegoricu, éra cea antiochiana avé celu istoricu (insemnatatea cuvinteloru si relatiunile tempului serierii.)

Unii scrietori apuseni afirma cà vorbirea de mai susu ar fi esitu din condeiulu lui Crisostomu, fiindu si comunicata de elu cu poporulu antiochianu in Omili'a 21. De statuis. . . etc. Observarea mea e numai atàta: cà ori din alu carui condeiu a esitu, dupa insemnatatea ei istorica ea este de interesu pentru literatur'a bisericeii nòstre.

Casatori'a si contrariulu ei, coelibatulu.

„Nu este bine se fia omulu singuru se facemu lui ajutoriu asemenea“ (Moise I. cart. c. II. v. 18.)

Déca in natura crinii campului, si codrii inverditi sunt atàtu de admirati si incantatori, sunt atàtu de maiestatici, càtu de admirabilu si maiestaticu pòte fi in viéti'a omenésca, acelu pasu momentosu candu omulu trece dintr'unu statu intr'altulu mai seriosu mai respectabilu si chiaru decidiatoriu asupr'a viitoriului asupr'a generatiuniloru intregi — in statulu casatoriei.

Intr'adeveru sunt frumosi crinii campului; dar' indata ce natur'a in solsticiulu vernalu li refusa picurelele de roua, incepu a se vestedí si se usca. E dulce si frumòsa viéti'a pana candu avemu cine se ne mangaie in sbuciumarile si suferintiele nòstre, pana candu avemu cine ni torná balzamulu iubirei si alu compatimirei pre ranele taiate in inim'a nòstra de sagetile veninòse ale sortii vitrege. la din contra aceea sémena unui desertu, unde peregrinulu necesarminte este espusu cumplitei suflari a harmatanului (Samum), ne avendu cui se-si descopera neci crunt'a lovire ce-lu intimpinà, — acea viéti'a monotona incepe a se vestedí si se stinge.

Unic'a fericire pamentésca ce a permisu Ddieu omului, ni se da prin *amóre*. pana ce *iubimu* suntemu fericiti, càci amórea este temeli'a credintiei, ér credintia cu faptele bune sunt sorgintele fericirei. Amórea a facutu de insusi fiulu lui Ddieu a descinsu din ceriu pre pamentu, ca se restaureze imperati'a lui Ddieu, ér pre noi se ne salveze din catusile intunecului in cari eramu detienuti. Acésta amóre a datu-o

Cristosu si invetiaceiloru sei dicundu: „asia se ve iubiti unulu pre altulu precum si eu iubescu pre voi,“ cu acést'a au invinsu ei mórtea, ér invetiatur'a lui Cristosu prin ei a triumfatu devenindu cultu generalu la tóte popórale.

Nu-mi este scopulu a descrie la acestu locu amórea. O scimu toti, o scimu, càci toti iubimu, ci o atinsei ca unu incidentu si celu mai potinte motoru alu casatoriei, carea totudeun'a trebue se se baseze pre cea mai intima amóre recipróca. Acést'a o constata si Petru Lombardus eruditulu episcopu alu Parisului (4. Sent. dist. 26.) „*Inter conjuges conjunctio est secundum consensum animorum, et secundum permutationem corporum: sic Ecclesia Christo copulatur voluntate et natura, quic idem vult cum eo, et ipsa sumpsit formam de natura hominis. Copulata est ergo sponsa sponso spiritualiter et corporaliter, hoc est charitate et confirmitate naturae.*“

Abstragendu dela aceste, séu vomu luá amórea n sine, séu casatori'a, ele sunt nedespartite, se conditiunéza imprumutatu si tindu omului cea mai mare posibila fericire pamentésca: càci unde afla omulu amórea déca nu in cerculu seu familiaru? si unde fericirea déca nu la privirea sociei fragede si copiiloru sei dragalasi?

„Mare esti Dómae si minunate sunt lucrurile tale!“ Ceriulu, pamentulu cu tóte frumsetiele loru ti se paréu a nu fi de ajunsu spre a vesti lumei marierea si intieleptiunea ta; nu! tu pre langa angerii si serafimii ceresci ai creatu omului angeru pamenténu, femeia, cu carea in cumunu se guste dulcetile séu amaratiunile, bucuria séu intristarea lumei acesteia, ai asediatu asia dar' viéti'a conjugala séu casatori'a. Casatori'a, oh! ce institutiune sublîma! urmele ei le aflamu indata la crearea omului Adamu, din a carui costa i-a facutu Ddieu lui muiere pre Eva, pre cari binecuventendu-i li-a disu: „Cresceti si ve inmultiti.“ Casatoriei datorimu esistinti'a si desvoltarea nóstra, càci putintiele sufletesci, nu se potu desvoltá si perfectioná conformu destinatiunei omului, de càtu numai in urmarea legamentului casatorialu, càci cine pasiesce la casatoria, acela totu odata iè asuprasi inrigirea pentru a garantá fericirea familiei sale; de unde urméza: cà casatori'a cu dreptu o potemu numi si fundamentulu statului; ea a produsu lumei profane eroi ca Leonida, Scevola, Caesaru etc. dar' ce dicu eu Leonida, candu acela luptá pentru libertatea Greciei, contra semeniloru sei, contra Persiloru, pecandu noi. avemu a ne luptá contra nóstra, contra porniriloru

interne, si in acést'a consta adeverat'a invingere, adeverat'a virtute; acésta invingere ni va ridicá monuminte nu ca cele dela Termopile, pre cari lungulu seculiloru le-a coplesitu si nimicitu, ci monuminte eterne, monuminte ceresci. Acì se baséza dis'a Dlui Sabaothu prin care a indegetatu casatori'a: „Nu este bine se fia omulu singuru se facemu lui ajutoriu asemenea“ Despre acestu adeveru ne convingemu mai vertosu din viéti'a practica.

Individii singuratici pucinu se intereséza de sine si de inaintarea binelui publicu, precandu casatoritii de o parte prin nobilitarea sa; ér de alt'a prin crescerea copiiloru sei in fric'a Dlui, naintéza scopulu societatii omenesci in genere, si scopulu casatoriei in specia, acest'a se alteréza candu casatori'a nu se privece de medilocu ci de scopu, candu adeca cinev'a numai pentru aceea se casatoresce cà cutare si cutare persóna e a'átu de frumósa, cocheta etc. prin o astfeliu de procedura se vatema insasi valórea sacramentalá a casatoriei.

Nu suferé indoiála, cà institutiunea casatoriei ca atare este ceva mai multu si de càtu sublîmu, dovéda ni este st'a scriptura „va lasá omulu pre tatalu seu si pre mum'a sa si se va lipi de muierea sa si voru fi amendoiu unu trupu“; dovéda ni este insusi destîmulu omului, care nu se póte ajunge altcum decâtu numai prin inplinirea tuturoru datorintieloru prescise de moralu intre cari se numera si ale casatoriloru, càci precandu barbatulu dela natura are spiritu tare inreprendietoriu, capabile de a suportá sarcinele vietii sale si ale tempului, pre atunci femeia totu dela natura posiede in gradulu mai mare insusirele cele mai nobile ale unei mume si económe de casa, cum este; iubirea si educatiunea natiloru sei; de unde urméza cà ei trebue imprumutatu se se ajutore unulu pre altulu, ca ce lipsesce unuia se suplinésca celalaltu. Acestu adeveru lu-recunósce si filosofulu Aristotele dicundu: *descripta ac divisa sunt eorum officia et munera, aliaque sunt viri, aliae mulieris partes. Inserviunt alter alteri, sua in medium afferentes. Propterea in hac amicitia et utilitas et voluptas insunt.*

Déca nu ar esiste casatori'a, omenimea ar' trebui séu se se respésca séu se crésca in selbatacia ca animalele si scopulu finale alu omului ar fi numai o fictiune pentru noi, càci ca se potemu face séu ajunge ceva, trebue mai antaiu se *finni*, si *findu*, se nisuiamu a ni gararrantá fericirea pamentésca, prin care mai usioru si mai securu se póte ajunge cea cerésca séu eterna.

Biseric'a creștina fundata de Cristosu pre cele mai sanetose principii, liberale si democratice, binecunoscundu influința mare a casatoriei, asupra latirei si propogarei imperatiei lui Ddieu, o-a ridicatu acea la valóre sacramentală, conumerandu-o între cele 7 misterii recepte, asia în cătu apostolulu Pavelu la Efeseni acésta taina o numesce „mare.“

Déca dar' casatori'a inca indata la inceputulu creștinatitii în conciliile ecumenice ale SS. Parinti a fostu recunoscuta si ridicata la valóre sacramentală; de ce adi în secululu nostru, candu ómenii mai multu sunt dedati a petrece viétia socială se nu o apretiuimu mai multu de cătu ori candu? de ce se ne luptamu noi contra naturei, contra ratiunei, contra sentiului plantatu de creatorele în internulu inimei nóstre, care necultivinduse în viétia socială si familiara remane ca pamentulu nelucratu ce produce mai multu, spini si palomide.

Au fostu tempi ce e dreptu si la inceputulu creștinatitii, candu unii eretici precum: Gnosticii si Manicheii, tienéu de unu meritu si virtute a fi necasatoritu, si precum se vede biseric'a apuséna inca a pornitu pre calea Gnosticiloru candu Papa Gregoriu alu VII. desi cu mari sacrificii dupa cum insusi marturisesce: *Non liberari potest aeclesia a servitute laicorum, nisi liberentur clerici ab uxoribus* (Epist. III. 7.) a introdusu coelibatulu, acestu fetu diabolicu care astadi nu e alta de cătu sorgintele desmoralisatiunei si alu vitiului. Biseric'a ortodocsa fórte nimeritu a procesu si procede, candu în cleru nu admitu, pre cei necasatoriti, căci preotulu ca pastoriulu turmei lui Cristosu, are de a invetiá turm'a sa nu numai în cele sufletesci, ci si în cele ce apartienu conduitei din afara „căci déca cineva nu scie chivernisi cas'a sa, cum va ingrigi biseric'a lui Ddieu?“ (Tim. c. 3. v. 5.) altcum necasatori'a provine séu din interesu séu din defeptu, în casulu ultimu în sensulu canóneloru bisericiei orientale, inaintarea în cleru este oprita, fiinducă clericii trebue se fie „sanetosi în trupu“ (Comp. Drep. Can.) si capabili de a implini datorintiele sale grele si multilaterali.

Apostolulu Pavelu în I. carte la Timoteiu numesce mintiuosi faciarnici si inferati în consciintia pe cei ce voru opri casatori'a si déca Papii dela Rom'a în nisuintiele loru la o egemonia peste întég'a biseric'a creștina au lunecatu în acésta eroare grosolane, nu-e mirare, căci atunci nu erau *infallibili*, si nu potéu prevedé pericolele ce au provenitu din necasatoria, mirare ne umple candu si adi, în secululu

luminei, si pe langa tóta infalibilitatea papala, biseric'a apuséna, nu pôte séu nu voiesca a lecuí acésta rana periculósa din senulu ei. Pentru noi acestu pasu nu pôte fi decátu una dovéda eclatanta despre conduit'a Papiloru de pre tempulu desbinarii bisericiei lui Cristosu în apuséna séu papistasia si cea greca, candu se facura atâte mistificari în Dogmele credintiei apostolesci, cari tóte curundu séu mai tardiu voru trebui se casiuone surparea monstrului din Capitoliu, care bna óra ca si Pavelu samosacianulu, voindu a insielá lumea si pe Petru apostolulu că elu are potere si insusiri Dumnediesci, prin maiestria se inaltiá în aeru, si numai decátu fu datu de golu, căci Ddieulu celu adevératu l'a surpatu pre densulu, cadiendu din inaltime. Mai pre largu vomu discute, asupra coelibatului în nrulu viitoriu într'unu articlu scrisu de mana papistasia.

V. Mangr'a.

Afurisani'a Papei contra regelui Victoru Emanuilu.

Ni jace înainte *escomunicatiunea cea mare* enunziata prin Pius alu IX. Vicariulu(?) pamentescu alu fondatoriului religiunei amorei, contra regelui Italiei Victoru Emanuilu. Acésta manifestatiune a Papei este un'a din curiositatile cele mai miraculose si urite ale secululu alu XIX, si este asia de caracterisatoria în consecintiele ei. încátu nu potemu intreласá a nu o comunicá în traducere cu publiculu nostru cetitoriu. Acésta afurisania a Papei suna precum urmédia:

„Prin plenipotinti'a atotpoternicului Dumnedieu, a fiului si a santului spiritu, si a santeloru canóne si a nemaculatei fetióre Maria, maicii rescomparatoriului nostru, si a poteriloru ceresci, Archangeliloru, tronuriloru, ostiloru, poteriloru, cheruvimiloru si serafimiloru; si a santiloru patriarhi, profeti; si a tuturoru apostoliloru si evangelistiloru; si a tuturoru santiloru celoru nevinovati, cari s'au invrednicitu a cantá imnuri noue inaintea santului Mnelu; si a santiloru, martiri spirituali, virgine si a tuturoru santiloru, dinpreuna cu binecventatii si alesii Domnului 'lu escomunicamu si-lu anatemisamu pre densulu, si 'lu eschidemu din biseric'a cea santa a atotpoternicului Dumnedieu; se fia torturatu în munc'a cea eterna cu Dathanu, Adriamu si cu toti aceia, cari cătra Dumnedieu Domnulu dieu: „Du-te dela noi — noi nu voimu a umblá pe calea ta.“ Si pecum se stinge foculu si ap'a asia se se stinga lumin'a lui pentru totudeuna. Afurisésca-lu tatalu, carele l'a creatu! Afurisésca-lu

fiulu, carele a patimitu pentru noi! Afurisé-sca-lu santu, intru carele ne amu botezatu! Afurisé-sca-lu sant'a cruce, pe care s'a suitu Christosu spre a ne rescumpará pre noi si spre a triumfá asupra contrariloru! Afurisé-sca-lu sant'a fetióra Mari'a, maic'a lui Dumnedieu! Afurisé-sca-lu santulu Michailu, paditoriulu spiriteloru celoru sante! Afurisé-sca-lu ange-rii si archangelii, poterile si potestatile si tóte ostile ceresci! Afurisé-sca-lu santulu Ioanu inainte mergetoriulu, santulu Ioanu botezatoriulu, santulu Petru, santulu Pavelu, santulu Andreiu si toti ceialalti apostoli ai lui Cristosu! Afurisé-sca-lu si ceialalti invetiacei si evangelisti (cari prin cuventu au invetiatu lumea tóta) si sant'a si minunat'a óste a martiriloru si spiritualiloru (cari cu sacrificiulu sangelui au aperatu pre Dumnedieu atotupoterniculu)! Osandésca-lu Corurile Virgineloru ceresci, care din amóre càtra Cristosu au uritu lumea! Nu-lu suferé pamentulu si santele lucruri ce se afla intrensulu! Osanditu se fia a casa si in tabera, pe strada publica si pe cà laterale, in padure in apa si in biserica! Afurisitu se fia in nascerea lui, in mórtea lui, in mancare si beutura, in postire si in saturare, in linisea si in somnulu lui, in priveghere si in umblare, in lucru si in odihna, in escrementele si in sangele lui! Afurisitu se fie in tóte poterile corpului lui! Afurisitu se fia din launtru si din afara! Afurisitu se fia in perulu lui! Afurisitu in ererii lui! Afurisitu in acoperementulu capului si pe timplele lui! Afurisitu pe gene si in ochi! Afurisitu pe buce (obrazé) si in nàri! Afurisitu pe dinti si masele! Afurisitu in grumadii si pe budiele lui! Afurisitu in umerii si pulsurile lui! Afurisitu in bracie, mani si degete! Afurisitu in gura, in peptu, in inima! Afurisitu se fia in tóte matiele trupului lui, in vinele si arteriele lui, in copse si genitálii, in genunchii, fluerile, pitiorele si unghiiele lui! Afurisitu se fia in tóte indoiturile si medulàrile, dela capu pana la petióre! Se nu aiba sanatate de felu! Afurisé-sca-lu fiulu lui Dumnedieu celui viu in tóta splendórea maiestatii lui! Ceriulu cu tóte poterile sale sè se unésca in contra lui spre a-lu afurísí si osandí! Amin!"

* * *

Óre póte fi o injuria mai mare decâtu acést'a in contra lui Dumnedieu, in contra naturei, si némulai omenescu, in contra religiei amórei si a intregéi culturi crestinesci?

Noi astfèlu punemu intrebarea, si ce respunsu primimu? Respunsulu jace in simpl'a reflexiune a intregii lumi crestine civilisate la faptulu: cà acel'a,

carele a osanditu si afurisitu pre regele Italiei, adi dela regele celu osanditu din man'a cea afurisita a aceluia primesce o subventiune anuala de mai multe milióne.

Din acésta fapta implinita deducemu urmatori'a inchiere:

Déca man'a regelui carea dà milioanele aceste Papei, in urmarea afurisaniei celei mari a Papei, e afurisita: atunci si insasi milioanele ce le primesce Pap'a inca sunt afurisite si osandite: in urmare si Elu singuru s'ar aflá sub influinti'a acestei afurisanii.

Si déca totusi Pap'a cu consciintia liniscita primesce milioanele acestea, atunci elu demustra, cà *escomunicatiunea cea mare* pentru insusi Pap'a nu are nici o insemnetate si nici unu efectu, si asia afurisaní'a de facto si dea jure incetatu: Quod erat demonstrandum.

dupa

„Arader Zeitung.“

Scól'a si invetiatoriulu.

In secululu alu 19-lea, care se chiama secululu infloririi si a luminarii, nu mai esista omu sub sóre, se nu fie convinsu despre lips'a si folósele scóleloru, ma in genere debue se recunoscemu cu totii, cà numai acelu poporu póte progresá, care are scóle bune si invetiatori arnici.

Scól'a, acestu clenodiu sacru, luanduse in sine nu e scopu, ci midilocu, care din generatiunea cea tinera cresce natiunei barbati devotati, ér bisericeii fii credintiosi, ba! scóla e factorulu principalu alu bisericeii, insusi Cristosu a disu invetiaceiloru sei mai antaiu se invetie poporale si numai dupa aceea se boteze. Influinti'a mare ce o eserciaza scól'a asupr'a desvoltarei potintieloru spirituali a fostu bine cunoscuta si in tempii cei antici popor eloru din Orientu, încàtu vechii Egipteni si Persieni se privescu de dascalii Greciloru si ai Romaniloru clasici. Piramidele si Obeliscele sunt atâtea monuminte despre sciintiele si cunoscintiele nalte ce le avéu. Ei in privinti'a educatiunei erau impartiti in caste diverse; dar in modru aristocraticu, afara de cetitu si scrisu, nu erá iertatu nimenui se invetie, decâtu pr ofesiunea parintiloru sei: asia, de multe ori talentele cele mai eminente se ingropau in pamentu, cari póte ar' fi datu lunei vechi o alta colóre.

Astadi insa din scóla, nu se póte face separatismu, ea este comuna pentru toti si in tóte ramurile sciintieloru, si nu remane alta, decâtu ca invetiato-

riulu, carele a luat asupra-si crescerea si educatiunea tenerimei fragede, se fia in gradulu supremu consciu misiunei sale, si aceea se-o implinésca cu acuratétia.

Misiunea unui invetiatoriu sta intru aceea, ca se descepte dormitandele facultati a le spiritului; se le faca apte pentru cuprinderea a totu ce e bunu, frumosu, adevratu si maretu; se propage cunoscintie fundamentale despre lumea meteriale, spirituala si morala; se descepte sentiulu nationalu, se desvolte gustulu càtra totu ce e bunu, adevratu si frumosu, si ingenere inclinatiunea spre perfectionare.

Crescere^a buna si morala a tenerimei este inim'a statului, este spad'a cu care se castiga invingeri, ca cele dela Sedanu, Sadov'a etc. insusi Cicerone intréba: „Ce siervitiu mai mare si mai bunu potemu aduce patriei, decâtu déca invetiamu si instruam tenerimea?“ Da! crescerea si instruirea tenerimei este servitiulu mai bunu ce-lu potemu face patriei, dela aceea depinde viitoriulu unui poporu, unei natiuni. Totusi se nu cugete cineva, cà scóla singura, póte se corespunda tuturoru conditiuniloru educatiunei, nu! sunt si alti factori, cari mai puternicu influintiaza asupr'a tenerimei, decâtu tóte scolile publice, este educatiunea famaliara, cea ce o primesce copilulu in vét'r'a si unguletiulu parintiescu, pentrucà: ce vede copilulu facendu pre tatalu seu aceea face si elu.“

Catone betranulu, desí avea pentru fiulu seu unu invetiatoriu intieptu, totusi pe langu tóte ocupatiunile sale multifarie, si publice si-luá ocaziune a se ocupá si elu singuru cu crescerea aceluia; dela acést'a nu sunt esceptionati neci parintii sueresintiei presinte.

Lucrulu invetiatoriului, este se desvolte spiritulu scolarului, se stirpésca din inim'a lui prefacea séu faciari'a si cu unu cuventu se-lu aduca in stare d'a inaintá singuru spre perfectionarea ulterióra. Dar' ca se póta invetiatoriu dá o astfelu de forma scolarului, debue mai antai elu singuru se fie modelu, si atâtea cunoscintie se dee eleviloru, ca acestea se póta desceptá in densii vointi'a constanta si zelulu spre activitatea propria.

In fine scól'a asia trebuie se influintiedie asupra invetiaceiloru, ca progresulu spiritualu si moralu se se desvolte asia dicendu de sine insusi.

De aci se póte esplicá cu càta responsabilitate este incopciata chiamarea unui invetiatoriu; carele desí ar fi in cele mai favorabile impregirari, déca elu nu e patrunsu de chiamarea sa: scopulu scólei nu se póte ajunge; ma e lucru cunoscutu: cà cine are zelu si cine e

proprietatea si editur'a teologiloru aradani

patrunsu de chiamarea sa, pre acela nu-lu voru retinea nici impregiurarile cele mai grele materiale de a-si impliní cu demnitate datorintiele invetiatoresci.

Barbatii cari au lucratu pentru binele comunu mai toti au traitu intre impregiurarile cele mai grele materiale, totusi pre ei nu-i-au infestatu nici inpedecatu in lucrarea loru.

De unu astfelu de spiritu trebuie se fie patrungi si invetiatorii nostri, càci numai asia voru fi meritati de a purtá numele acél'a, cà densii sunt invetiatorii si conducetorii poporului.

Pragatirea cuviintiósá si arnici'a invetiatoriului inca e unu factoru, ce contribue forte multu la autoritatea, ma si la inbunatatirea starei lui, càci pentru unu invetiatoriu arnicu si bine pregatitu, bucurosu jertescu si comunele ceva mai multu si nu-su nepasatóre in privinti'a subsistintiei lui. Arnici'a si portarea modesta si morala, care pe dreptu se póte pretinde dela fie care invetiatoriu, au mare influentia nu numai asupra parintiloru de a-si tramite pruncii la scóla, dar' si asupra comunei de a se ingrigí pentru sustinerea scólei, si pentru dotarea cuviintiósá a invetiatoriului.

Poporulu care vede rezultatele bune ale educatiunei, acela singuru cu cea mai mare onóre si respectu se porta càtra invetiatoriu seu. PETRU POPOVICIU.

VARIETATI.

* * Parastasu pentru Gozdu. Erá ór'a a 11 a dilei de 13 Faurariu. st. v. Ceriulu erá imbracatu in haina de doliu, haina mohorita. Sunetulu jelnicu alu campanelorु anunciau cà Romanii serbéza memori'a, unei inimi nobile, unui barbatu mare, carele n'a traitu numai pentru sine, ci pentru intrég'a natiune romana — memori'a lui *Emanuilu Gozdu*. Dupa finea siervitiului ddiescu, celebratu inatedral'a din locu, veteranelu parochu si prof. preparandialu Ioanu Russu, prin elocinti'a-i indatinata, in scurti dar' alesi termini, spuse cine a fostu Gozdu? Si déca Gozdu a adusu sacrificiu mare si bineprimitu pre altariulu natiunei si alu bisericei romane: óre nu merita elu, ca noi romanii, celu pucinu pre câteva mominte se meditam asupr'a vietii lui multu laudate, óre nu merita, ca noi unu suspinu barem se tramitemu la parintele luminiloru pentru odin'a repausatului? la acést'a ni respunde inteliginti'a aradana prin necualificaver'a portare cu *nu*, càci — desí cu rusine — trebuie se o spunemu: o persóna (din inteligintia) nu e multu, dar' neci aceea nu s'a gasitu se asiste la acestu parastasu; va dice póte cà n'a avutu cunoscintia? „Incidit in Seylam qui vult vitare Charibdim“, in dí de domineca se presupune, cà totu crestinulu adevratu se presenta la st'a biserica.

Pentru redactiune: **Vincentiu Mangr'a.**

Tipografia lui S. Stefanu Gyulai in Aradu.

